

УДК 340.15:342.565(438)«1997»
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.3>

В. Н. Патlachук

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права
Національного університету державної фіскальної служби України

РЕЛІГІЙНІ ПИТАННЯ В КОНСТИТУЦІЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ 1997 Р.

У статті проведено дослідження правового регулювання державно-церковних відносин в Конституції РП 1997 р. Показано, що Конституція РП 1997 р. приймалася у зв'язку з необхідністю правового закріплення переходу Польщі від комуністичної до демократичної держави, тому включала значний перелік прав і свобод, обов'язків людини та громадянина. Доведено, що повалення комуністичного режиму дало змогу встановити нову модель взаємовідносин між державою та церквою на основі трьох законів: «Про відносини держави та римо-католицької церкви», «Про гарантії свободи совісті та віросповідання», «Про соціальне забезпечення духовенства».

Показано, що робота з підготовки нової Конституції почалася на підставі рішення Сейму країни у 1989 р. і тривала 8 років, при цьому релігійна проблематика стала предметом численних дискусій під час обговорення та прийняття 1997 р. Конституції Польщі. Доведено, що Конституція РП 1997 р. регламентує модель правового регулювання державно-церковних відносин на основі свободи совісті, віросповідання та рівності релігійних організацій.

Дослідження змісту Конституції РП 1997 р. показало наявність у ній двох видів доктринальних підходів до викладення положень, пов'язаних із релігійними питаннями: 1) побудований за принципом прямого викладення релігійних норм; 2) положення конституційного акту, що мають розширене тлумачення і торкаються релігійних питань.

Положення Закону «Про гарантії свободи совісті та релігії» конкретизують норми Конституції стосовно здійснення свободи совісті та релігії, правового та майнового становища церков і релігійних організацій, питання оподаткування та порядок реєстрації таких об'єднань.

Досліджено, що в польському конституційному законодавстві був реалізований досить оригінальний підхід до розв'язання проблеми релігійної освіти шляхом надання батькам права забезпечувати дітям релігійне виховання та навчання згідно зі своїми переконаннями. До змісту Конституції увійшли положення стосовно обмеження свободи релігії лише на підставі Закону та тільки в тих випадках, коли це необхідно для захисту держави, охорони її безпеки, збереження публічного порядку, здоров'я моралі або свобод та прав інших осіб.

Ключові слова: Конституція, закон, релігія, конституційні акти, державно-церковні відносини, релігійні об'єднання.

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що в кризових ситуаціях різко зростає роль конституцій, які є своєрідною константою та гарантують збереження демократичних засад, правопорядку та суверенітету держави. Конституційні питання набули в нинішній Україні особливого значення через загострення політичної боротьби правлячих кіл і пошуки шляхів реформування

правової системи з метою недопущення політико-правового хаосу. На ці процеси накладається необхідність закріплення в Конституції нових моделей врегулювання релігійних питань, оскільки в країні посилюється протистояння між УПЦ Московського патріархату, Греко-Католицькою церквою, Православною церквою України та Українською Автокефальною церквою. В таких умовах доцільно звернутися до досвіду конституційного регулювання, накопиченого в інших країнах. Інтерес

до Конституції Республіки Польщі (далі – РП) 1997 р. є не випадковим тому, що в ній була реалізована досить ефективна модель правового регулювання релігійних питань, яка може бути використана в українських умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питання польського конституціоналізму знайшли відображення у працях О.В. Батнова, О.М. Бориславської, Ю.О. Волошина, А.Р. Крусян, М.П. Орзіха, В.Ф. Погорілко, В. Шаповала, П.Б. Стецюка, Ю.М. Тодици, Б.Й. Тищика, І.Й. Бойко. Також їх досліджували польські вчені А. Роговська, Я. Дьобек-Романський, К. Криштофек. Попри наявність цих публікацій, питання правового закріплення релігійних положень в Конституції РП 1997 р. не були предметом комплексних досліджень, тому потребують своєї подальшої розробки.

Метою роботи є дослідження правового регулювання релігійних питань у Конституції РП 1997 р.

Виклад основного матеріалу дослідження необхідно розпочати з того, що серед природних, невід’ємних прав людини особливо виокремлюється свобода віросповідання релігії, яка є складником процесу формування, розвитку та самовизначення людини. При розгляді цього питання необхідно вказати, що в республіці Польща існує традиція стосовного того, що релігійні питання завжди займали важливе місце в текстах конституційних актів. Так, до змісту першої польської Конституції – Артикулів Генріха Валуа, Конституції 1791 р., Консти-

туції Великого Герцогства Варшавського 1807 р., Конституції Царства Польського 1815 р., Конституції РП 1921 р., Конституції Польської Республіки 1935 р., Конституції ПНР 1952 р., Конституції РП 1997 р. увійшли норми, пов’язані з врегулюванням державно-церковних відносин. Кількість статей, присвячених цим питанням, та обсяг актового матеріалу змінювався в досить широкому діапазоні від 0,4% у Конституції 1815 р. до 5,1% у Конституції РП 1921 р. (табл. 1). У зв’язку з цим зміст Конституції 1997 р. є доказом такої традиції, тому що до її змісту увійшли статті, присвячені релігійним питанням.

Конституція РП 1997 р. приймалася у зв’язку з необхідністю правового закріплення переходу Польщі від комуністичної до демократичної держави, тому включала значний перелік прав і свобод, обов’язків людини та громадянина. Як зазначає А. Роговська, конституційні положення 1997 р. з релігійних питань представляють генезу та розвиток цієї свободи, починаючи від найдавніших європейських і польських актів, присвячених їй, і закінчуючи чинними нині [1].

З метою дослідження правового регулювання свободи совісті та віросповідання, які увійшли до змісту Конституції РП 1997 р., необхідно розглянути історичний процес становлення цієї категорії. Як вказує М.М. Палінчак та О.А. Шуба, християнство у формі католицизму існувало на території Польщі впродовж багатьох століть. Воно глибоко вкоренилося у свідомості, побуті, традиціях і звичаях польського народу [2, с. 269].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз кількісних показників актового матеріалу, присвяченого релігійним питанням, у польських конституціях першої половини ХХ ст.

Назва документу	Загальна кількість знаків	Релігійні питання, зн.	%
Артикули Генріха Валуа	14 640	280	1,9
Конституція 1791 р.	27 816	620	2,2
Конституції Великого Герцогства Варшавського 1807 р.	17 419	212	1,2
Конституція Царства Польського 1815 р.	27 281	115	0,4
Конституція Республіки Польща 1921 р.	31 905	1 636	5,1
Конституція Польської Республіки 1935 р.	32 326	355	1,1
Конституція Польської Народної Республіки 1952 р.	25 099	728	2,9
Конституція Республіки Польща 1997 р.	89 524	1842	2,1

Особливістю польського духовного життя була та обставина, що належність до римо-католицької церкви у свідомості поляків ототожнювалася з польською нацією. В часи іноземної інтервенції церква була духовною опорою польського народу у боротьбі за незалежність, свободу та національне самозбереження. У період до Другої Світової війни римо-католицька церква у Польщі мала належний статус, виконувала певні суспільні та державні функції, а суспільно-політичне життя мало чітко виражену конфесійну спрямованість.

Після Другої Світової війни, в часи комуністичного правління, проводилася політика наступу на релігійне життя країни шляхом створення значних перешкод у цій сфері. Повалення комуністичного режиму дало змогу встановити нову модель взаємовідносин між державою та церквою, на основі трьох законів: «Про відносини держави та римо-католицької церкви», «Про гарантії свободи совісті та віросповідання», «Про соціальне забезпечення духовенства». На думку О. Копеля та О. Пархомчука, релігійний фактор завжди був характерний для будь-якої епохи, держави, міжнародної системи, різниця проявлялася лише в тій мірі, в якій він впливав на суспільне і політичне життя [3, с. 27]. При розгляді Конституції РП 1997 р. необхідно вказати, що свобода віросповідання у період її підготовки та прийняття була характерною рисою конституцій більшості демократичних європейських країн.

Робота з підготовки нової Конституції почалася на підставі рішення Сейму країни у 1989 р. і тривала 8 років. Релігійна проблематика стала предметом численних дискусій під час обговорення та прийняття 1997 р. Конституції Польщі [4]. Так, деякі парламентарі вказували на недопустимість посилань у Преамбулі Конституції на Бога як вищого морального авторитету для держави та суспільства, але ці пропозиції не були враховані на практиці.

Склади Конституційної комісії формувалися Національними зборами після кожних виборів. Загалом різними політичними силами було підготовлено 7 конституційних проектів. Нова Конституція була при-

йнята Національними зборами 2 квітня 1997 р., а 25 травня 1997 р. була затверджена референдумом, на якому 56,8% підтримали цей проект, 43,2% проголосувало проти нього, при цьому результати такого волевиявлення Верховний суд визнав дійсними. Наступним кроком стало підписання Конституції Президентом РП, після чого акт набрав чинності. Особливістю Конституції Польщі 1997 р. є значний обсяг релігійного матеріалу, який викладений частково у Преамбулі та 2 статтях – ст.ст. 25 і 53.

Дослідження змісту Конституції РП 1997 р. показує наявність у ній двох видів доктринальних підходів до викладення положень, пов'язаних із релігійними питаннями. Перший з них побудований за принципом прямого викладення таким норм, до яких відносяться ст.ст. 25, 53, а також зміст Преамбули, в якій вказується, що віра в Бога є джерелом правди, справедливості, добра та краси, при цьому зазначається про відповідальність польського народу перед Богом за збереження країни. Друга група статей – положення конституційного акту, які мають розширене тлумачення, тобто в них викладаються загальні засади, які безпосередньо торкаються релігійних питань.

До статей, які відносяться до першої групи, входить ст. 25, яка складається із 5 пунктів. Перший з них встановлює, що церкви та інші релігійні організації є рівноправними, тобто відносини між державою та церквами та іншими релігійними об'єднаннями формуються на основі гарантування їхньої автономії, незалежності та співпраці на благо людини. Згідно п. 2 державна влада не втручається в релігійні питання, забезпечує свободу їх вираження у громадському житті. В п. 3 вказувалося, що стосунки між державою і церквами, іншими релігійними організаціями будуються на принципах взаємної поваги та їх автономії. Згідно п. 4 відносини між державою і католицькою церквою визначається міжнародною угодою (конкордатом), укладеним між Святим Престолом та Польською державою.

У тексті Конкордату вказується, що держава і католицька церква у Польщі – незалежні та автономні. Церкві гаранту-

ється «вільне та публічне виконання своєї місії», ведення своїх справ на основі норм канонічного права. Угода з Ватиканом підтверджує конституційні принципи, на яких базуються державно-церковні відносини, і водночас вводить низку нових положень, серед яких визнання юридично законними укладених у костелах шлюбів, а також передача до відання католицької церкви цвинтарів, які раніше перебували у відомстві муніципальних служб. Своєю чергою п. 5 вказує, що стосунки між Польською республікою та іншими церквами регламентуються угодами, укладеними їхніми представниками з Радою Міністрів Республіки Польща.

Дослідження змісту ст. 25 дозволяє виділити 5 принципів, на яких будується процес державно-церковних відносин: 1) принцип рівності релігійних конфесій; 2) неупередженість державних органів влади у питаннях індивідуальних переконань; 3) взаємна повага та незалежність держави і церкви та інших релігійних об'єднань; 4) співпраця держави з церквою та іншими релігійними об'єднаннями; 5) правове регулювання відносин між державою та церквами та іншими релігійними об'єднаннями у формах, які враховують їх специфіку і доктринальні погляди.

Наступна ст. 53 повністю присвячена релігійним питанням і складалася із семи пунктів, в першому з яких викладено основне положення державно-церковних відносин у вигляді гарантії свободи совісті та релігії. У п. 2 вказувалося, що свобода релігії включає свободу сповідувати релігію за власним вибором, а також індивідуально чи разом з іншими публічно чи приватно проводити богослужіння, а також здійснювати релігійну освіту. Поняття релігійної свободи, як вказувалося у цьому пункті, включає в себе можливість використовувати храми та інші культові споруди, які можуть будуватися відповідно до потреб віруючих, а також право людей надавати та отримувати допомогу від церкви.

Інтерес викликає наявність п. 3, згідно якого батьки мають право забезпечувати дітям релігійне виховання та навчання згідно зі своїми переконаннями. При цьому п. 4 встановлює можливість викладення у

школі релігійних предметів без порушення свободи совісті та релігійних переконань інших осіб. До змісту статті увійшов п. 5, який встановлює можливість обмеження свободи релігії на підставі закону, якщо це необхідно для охорони безпеки держави, її захисту, забезпечення публічного порядку, здоров'я, моралі або свобод та прав інших осіб.

Одночасно з цим у п. 6 ст. 53 вказується, що ніхто не може бути примушений брати участь або не брати участь у релігійних обрядах, а згідно п. 7 державні органи влади не мають права зобов'язувати громадян пояснювати свої світогляди, релігійні вірування чи переконання. Розгляд ст. 53 показує, що правовий статус релігійних об'єднань у Конституції Польщі регулюється дwoяко. З одного боку, такі об'єднання є суб'єктами релігійної свободи поряд із громадянами, іноземцями, репатріантами та дітьми. З іншого боку, релігійні об'єднання створюються з метою забезпечення права віруючих сповідувати свою релігію згідно вірувань, а також надавати чи отримувати допомогу від церкви.

Друга група статей Конституції РП 1997 р. є положенням розширеного тлумачення, на основі якого можуть бути вирішені релігійні питання. До них відноситься ст. 32, яка передбачає рівність усіх людей перед законом, заборону дискримінації «за будь-якими ознаками», тому під дію цієї статті підпадають питання релігійного характеру. Згідно ст. 48 батьки мають право на виховання дітей за власним віросповіданням, а також власним переконанням. Конституція ж надає вихователям повну свободу у виборі шляхів отримання релігійних знань. При цьому законодавець зазначив, що виховання має враховувати рівень зрілості дитини та релігійну свободу неповнолітнього.

Розгляд цих положень показує, що на практиці ця норма не відіграє характеру обмежень через те, що не накладає конкретних зобов'язань на батьків. З іншої сторони, положення цієї статті повторюють зміст п. 3 ст. 53, що свідчить про значну увагу законодавців до процесу виховання дітей і забезпечення свободи релігійних поглядів. До цієї групи відно-

ситься ст. 57, в якій гарантується свобода організації мирних зборів та участі в них, під дію якої потрапляє проведення релігійних обрядів, Хресних ходів, процесій, здійснення паломництва. Наступною у цій групі є ст. 58, згідно якої кожному громадянину Польщі гарантується право на свободу об'єднань, яку можна трактувати як можливість створення різного роду релігійних об'єднань.

Важливою особливістю Основного закону є наявність у Розділі II ст. 85, яка регламентує альтернативний варіант реалізації військового обов'язку польських громадян, яка передбачає заміну військової служби на альтернативну. Громадяни Польщі мають право за наявності релігійних переконань або моральних принципів, що перешкоджають проходженню військової служби, здійснювати її шляхом виконання обов'язків у соціальній сфері, охороні здоров'я, захисту довкілля, будівництві, житлово-комунальному та сільському господарстві, а також у патронажній службі.

Цілком зрозуміло, що Конституція не може бути статичною, тому що повинна відповідати новим тенденціям суспільно-політичного життя. У зв'язку з цим у її змісті необхідно закріпити механізм, який включає в себе можливість врегулювання таких відносин. Прикладом такого закону, завданням якого є конкретизація та деталізація конституційних норм, присвячених релігійним питанням, є прийнятий 17 травня 1989 р. Закон «Про гарантії свободи совісті та релігії». Попри ту обставину, що закон був прийнятий у 1989 р., коли існувала Польська Народна Республіка, документ залишився чинним після повалення комуністичного режиму та продовжує діяти в РП.

Як зазначає Каміл Сорка, причиною прийняття закону стало ослаблення комуністичної влади, яка після масових страйків, проведених за ініціативою «Солідарності», розпочала переговори з католицькою церквою, що стала посередником між владою та опозицією [5]. Ця обставина сприяла підготовці закону, який змінював державну політику стосовно релігійних питань і впроваджував систему взаємовідносин, побудованих на

встановленні релігійної свободи, можливості проповідувати свої релігійні погляди представниками різних конфесій. Закон складався з 4 розділів і містив 45 статей, мав дуже складну побудову, оскільки розділ 2 складався з двох глав, а розділ 3 включав у себе три поділи.

Розгляд змісту цього закону показує, що його положення доцільно розділити на три групи: а) загальні норми (ст. 1-18); б) норми, присвячені діяльності церкви та інших релігійних об'єднань (ст. 19-29); в) норми, в яких регламентується правовий статус церков та інших релігійних об'єднань (ст. 30-38).

У ст. 1 викладається ключове положення стосовно того, що Республіка Польща гарантує свободу совісті та релігії кожному громадянину без вказівок на іноземців та репатріантів, які проживають на її території. У змісті ст. 2 міститься перелік форм реалізації релігійної свободи, яка складається із 12 пунктів. До них належить створення релігійних громад; участь у релігійних заходах та обрядах; належність до релігійних громад; виховання дітей відповідно до їхніх переконань; право не вказувати про свої релігійні погляди; підтримування контактів з одновірцями; використання джерел інформації про релігію; виготовлення, купування та використання предметів, необхідних для богослужіння та релігійних обрядів; вироблення, придбання предметів, необхідних для дотримання релігійних правил; об'єднання у світські організації з метою виконання релігійних завдань; можливість проведення обряду поховання відповідно до релігійних принципів.

Питанням форми виявлення релігійних переконань присвячена ст. 3, яка вказує, що здійснення релігійної свободи не може призвести до ухилення від виконання державних зобов'язань, накладених законом. Наступні ст.ст. 8-18 Закону регламентують питання відносин держави і церкви та інших релігійних об'єднань, які знайшли відображення у ст. 25 Конституції 1997 р. Стаття 9 наголошує на відокремленні церков та інших релігійних об'єднань від держави, а також рівності усіх конфесій на свободу виконувати свої релігійні обряди. Своєю чергою ст. 10 наголошує на світ-

ському характеру Польської держави та вказує, що державні установи не субсидують діяльність церкви та інших релігійних об'єднань.

Однією з важливіших проблем у сфері державно-релігійних відносин є вирішення майнових питань. Історія цієї проблеми пов'язана із Вестфальським миром, який узаконив секуляризацію церковних земель, націоналізацію церковного майна, тобто перехід церковної та монастирської власності до держави. Продовженням процесу секуляризації та націоналізації стали часи комуністичної влади у Польщі, яка активно проводила таку політику. Згідно ст. 13 майно та доходи, до яких входять надходження від сільськогосподарських земель, підлягають оподаткуванню за винятками, що регламентуються окремими нормативно-правовими актах. При цьому юридичні особи, тобто церква, та інші релігійні об'єднання звільняються від оподаткування доходів від їх негосподарської діяльності.

З метою встановлення гармонійних відносин у суспільстві ст. 16 встановлює принцип співпраці церков та інших релігійних об'єднань з державою. Форми такої співпраці викладені у ст. 17, яка відносить до них охорону, збереження, спільне використання та розповсюдження пам'яток архітектури, мистецтва та релігійної літератури, що є невід'ємною частиною культурної спадщини.

Наступна група ст.ст. 19-29 присвячена положенням регулювання діяльності церков та інших релігійних об'єднань. Так, ст. 19 перераховує форми діяльності, якою можуть займатися релігійні громади: організація богослужінь; надання релігійних послуг; вирішення господарських питань; навчання та працевлаштування священнослужителів; здійснення інвестицій; придбання, володіння, управління рухомим та нерухомими майном; збір внесків та отримання пожертви, спадщини; виготовлення, купівля та використання предметів, необхідних для культів і релігійних обрядів; просвітницька та благодійна діяльність.

Важливим елементом державно-церковних відносин у Польщі є можливість викладення в учбових закладах основ

релігії та здійснення релігійної освіти. Вирішенню цих питань присвячені ст.ст. 20, 21, 21а, 22, які дозволяють церкві та іншим релігійним об'єднанням створювати та керувати школами, дитячими садками, освітніми та піклувальними установами. Порядок створення та функціонування таких закладів, правила надання їм фінансової допомоги регламентуються державою. Одночасно з цим ст. 25 дає право церкві та іншим релігійним об'єднанням видавати пресу, книги, іншу літературу, для чого законодавчий акт дозволяє таким організаціям створювати та володіти друкарнями, видавництвами та іншими подібними закладами.

Стаття 27 накладає на церкви та релігійні об'єднання обов'язок дотримуватися положень, що охороняють громадську безпеку, порядок, здоров'я та мораль, батьківський авторитет та основні права і свободи інших осіб. Питанням реєстрації прав церков та інших релігійних об'єднань присвячений розділ 3 Закону, до якого входять ст.ст. 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36. У цих положеннях регламентуються питання щодо внесення до реєстру церков та інших релігійних об'єднань; внесення змін до статуту церкви і релігійних об'єднань; питання вилучення їх із реєстру.

Розгляд змісту положень польської Конституції РП та Закону «Про гарантії свободи совісті та релігії» показує, що цими документами регламентується створення у Польщі моделі світської держави, в якій встановлено паритетні відносини держави та церкви, рівності релігійних організацій перед законом. На думку А. Саїдова, в діючій Конституції Польщі проголошений світський характер держави (ст.ст. 25-53) [6, с. 36]. Загалом необхідно зазначити, що Конституція закріпила свободу віросповідання, прийняття релігії за особистим вибором, вільне проведення релігійних обрядів та виконання релігійних правил. При цьому деякі науковці вказують на наявність у них положень, які можуть бути витлумачені як привілеї римо-католицької церкви, але це питання потребує проведення детальних досліджень.

Висновки і висновки. Підбиваючи підсумки цього дослідження, необхідно вказати таке:

1. Конституція Польщі регламентує модель правового регулювання державно-церковних відносин на основі свободи совісті, віросповідання та рівності релігійних організацій.

2. Положення Закону «Про гарантії свободи совісті та релігії» конкретизують норми Конституції стосовно здійснення свободи совісті та релігії, правового та майнового становища церков і релігійних організацій, питання оподаткування та порядок реєстрації таких об'єднань.

3. у польському конституційному законодавстві був реалізований досить оригінальний підхід до розв'язання проблеми релігійної освіти шляхом надання батькам права забезпечувати дітям релігійне виховання та навчання згідно зі своїми переконаннями.

4. До змісту Конституції увійшли положення щодо обмеження свободи релігії лише на підставі Закону та тільки в тих випадках, коли це необхідно для захисту держави, охорони її безпеки, збереження публічного порядку, здоров'я моралі або свобод та прав інших осіб.

Список використаної літератури:

1. Rogowska A. Wolność sumienia i wyznania. URL: https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/52925/PDF/14_Alina_Rogowska.pdf (дата звернення: 31.03.2021).

2. Палінчак М.М., Шуба О.В. Політико-правові засади державно-церковних відносин у Польщі. *Суспільно-політичний процес*. 2017. № 2-3(6-7). С. 268–281.
3. Коппель О., Пархомчук О. Релігійний фактор у світовій політиці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2017. 1(46). С. 26–30.
4. Cebula Sławomir. Miejsce religii w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. URL: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/35287/CebulaS_Miejsce%20religii_Pantheon_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 25.04.2021).
5. Kamil Sorka. Analiza aktualnego polskiego orzecznictwa w zakresie wolności religijnej / Wykonano na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Warszawa 2019. 24 p. URL: <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2020/11/K.-Sorka-Analiza-aktualnego-polskiegoorzecznictwa-w-zakresie-wolno%C5%9Bci-religijnej.pdf> (дата звернення: 20.04.2021).
6. Саидов А. Конституции Республики Польши глазами узбекского юриста. *Nowa Polityka Wschodnia*. 2014, № 1(6). С. 15–42.

Patlachuk V. Religious issues in the Constitution of the Republic of Poland in 1997

The article examines the legal regulation of state-church relations in the Constitution of the Republic of Poland in 1997. It is shown that the Constitution of the Republic of Poland in 1997 was adopted due to the need to enshrine Poland's transition from communist to democratic state. and a citizen. It is proved that the overthrow of the communist regime made it possible to establish a new model of relations between the state and the church, based on three laws: "On relations between the state and the Roman Catholic Church", "On guarantees of freedom of conscience and religion".

It is shown that the work on the new Constitution began on the basis of the decision of the Sejm in 1989 and lasted eight years, while religious issues were the subject of numerous discussions during the discussion and adoption of the 1997 Constitution of Poland. It is proved that the Constitution of the Republic of Poland of 1997 regulates the model of legal regulation of state-church relations on the basis of freedom of conscience, religion and equality of religious organizations.

A study of the content of the Constitution of the Republic of Poland in 1997 showed the existence of two types of doctrinal approaches to the presentation of provisions related to religious issues: 1) built on the principle of direct presentation of religious norms; 2) provisions of the constitutional act, which have an expanded interpretation, which concern religious issues.

The provisions of the Law "On Guarantees of Freedom of Conscience and Religion" specify the provisions of the Constitution regarding the exercise of freedom of conscience and religion, the legal and property status of churches and religious organizations, taxation and registration of such associations.

It is investigated that the Polish constitutional legislation has implemented a rather original approach to solving the problem of religious education, by giving parents the right to provide children with religious education and training in accordance with their beliefs. The Constitution includes provisions on the restriction of religion only on the basis of the Law and only in cases where it is necessary to protect the state, protect its security, maintain public order, health, morals, or the freedoms and rights of others.

Key words: constitution, law, religion, constitutional acts, state-church relations, religious associations.